

Recenzja

Jaakko Stenros, Markus Montola, THE RULE BOOK. THE BUILDING BLOCKS OF GAMES, MIT Press, Cambridge (MA) - London, 2024, pp. 242.

Kto. Najnowsza praca dwóch uznanych fińskich badaczy gier stanowi tytuł długo oczekiwany w europejskim groznawstwie i gorąco komentowany, przede wszystkim ze względu na pozycję jego autorów. Jaakko Stenros jest bowiem groznawcą o chyba najbardziej uniwersalnym doświadczeniu jako projektant i recenzent gier – od larpów i gier miejskich, przez gry RPG, gry komputerowe i konsolowe, po gry planszowe; jest też autorem ponad 120 publikacji traktujących o grach – a omawiany tekst to jego dwunasta książka. Markus Montola również łączy perspektywy – od 2004 r. bada gry, a od kilku lat projektuje gry mobilne, jest też ich producentem. Co istotne, dla Montoli opisywana książka wydaje się stanowić swoiste pożegnanie ze światem akademickim.

Po co. Tekst proponuje perspektywę analizowania gier jako kompleksu wielowarstwowych reguł, w mojej ocenie niedocenioną w polskim dyskursie groznawczym. Warto przywołać tu motto kończące wstęp od redaktorów serii, w którym jako najważniejszy cel takich publikacji wskazują „nowe sposoby myślenia o grach i nowe sposoby korzystania z gier, by [inaczej] myśleć o świecie”. We wstępie autorzy pokazują cel i myśl przewodnią pracy (na przykładzie gry w bierki) ukazując reguły jako fundament nie tylko projektowania, ale też używania i analizowania gier. Reguły tworzą tytułowe „klocki”, z których można świadomie kreować gry. W toku rozważań wielokrotnie też podkreślają, że platforma technologiczna – czyli to, czy mamy do czynienia z grą

planszową, mobilną czy teatralną – jest nieistotne z punktu widzenia analizy, jak reguły gry kształtują zachowania i przeżycia jej użytkownika.

Książka została wydana w ramach serii MIT *Playful Thinking* – w założeniu krótkich i przystępnych pozycji traktujących o grach z pozycji zaangażowanej i łączącej perspektywy badaczy, projektantów i graczy. Ja odebrałem ją jako lekturę zaawansowaną, odrobinę nieprzystającą do tej serii, ale niezwykle wartościową – choć można zarzucić mi brak obiektywizmu, ponieważ wcześniejszymi tekstami autorów posługiwałem się wielokrotnie we własnej pracy badawczej.

Jak. We wprowadzeniu autorzy wskazują, iż pracując nad tą książką analizowali literaturę przedmiotu, przeprowadzili studia nad spisanyymi regułami gier, ale także wzięli pod uwagę tak własne doświadczenia z grania w gry, jak i obserwację innych graczy. Pod względem metodologii dokonują jakościowej metasyntezy, porządkując narzędzia z bardzo szerokiej perspektywy i tym samym proponując proste i pojemne terminy i wskazania. Autorzy aktualizują także terminologię związaną z metodyką groznawstwa, jak stanowiąca główną perspektywę przedmiotowej książki ludologia konstrukcjonistyczna, co samo w sobie może stanowić istotny wkład we współczesne badania nad grami.

O czym. Praca została podzielona na pięć zasadniczych części, z których każda odpowiada jednej perspektywie i zarazem kategorii reguł gier.

Pierwsza część – *Reguły formalne* – traktuje o najlepiej osadzonej w literaturze warstwie myślenia o regułach gier: procedurach i wynikających z nich czynnościach. Autorzy nie redukują jednak reguł do pojmowania jedynie jako mechaniki gier i dzięki temu zachowują gracza w centrum rozważań nad takim spojrzeniem na reguły gry. W drugiej części, zatytułowanej *Reguły wewnętrzne*, omówiono reguły, które gracze sami wprowadzają do rozgrywki. W tej części szczególnie widać związek autorów z grami fabularnymi (choć proponowane spostrzeżenia równie dobrze odnoszą się też do gier cyfrowych). Trzecia część jest poświęcona normom kulturowym i społecznym i ich wpływowi na kształtowanie rozgrywki. Stenros i Montola wskazują, że te reguły oparte są wprost o wartości (moralne, ale też ekonomiczne czy zwyczajowe) spoza świata gry i jako takie, choć często nieskodyfikowane, są bezwzględnie egzekwowane w rozgrywce. Czwartą część, nazwaną *Zewnętrznymi regulacjami*, autorzy poświęcają temu, w jaki sposób normy społeczne otaczające świat graczy przekładają się na reguły kształtujące świat gry; jest to szczególnie interesujące pytanie o trwałość

i przenikalność magicznego kręgu gier (odizolowanego przez zdefiniowaną czas, przestrzeń i świadomość uczestnictwa). Ostatni, piąty rozdział zatytułowano *Reguły fizyczne* (ang. *material rules*) – choć tu bardziej adekwatny wydaje się termin „zasady”; chodzi bowiem o zasady przyrodnicze współkształtujące świat gier (np. gra w piłkę nożną wymaga określonej grawitacji). Ten rozdział stawia szczególnie istotne pytania o przyszłość gier cyfrowych w kontekście rozszerzonej rzeczywistości i wyczynowego esportsu.

Dla kogo. Osobiście tę książkę polecam przede wszystkim osobom już zorientowanym w dyskursie groznawczym; choć nie zawiera ona zbyt wielu odniesień do wcześniejszych tekstów autorów, wymaga gruntownej znajomości tematyki. Myślę, że okaże

się szczególnie pomocna dyplomantom studiów I, II, a zwłaszcza III stopnia, ponieważ zawiera bogatą i aktualną bibliografię, a indeks terminów pozwala na wyrywkowe korzystanie z tej pozycji.

Lektura może się okazać nieco trudna, wręcz hermetyczna, dla osób rozpoczynających rozważania nad grami – autorzy płynnie przechodzą między metodami i narzędziami z nauk humanistycznych i społecznych, odwołują się także do wielu

Zważywszy powyższe spostrzeżenia, można stwierdzić z dużym prawdopodobieństwem, że to nieproste w odbiorze, interesujące dzieło trafi do sylabusów wielu przedmiotów akademickich związanych z krytyką i analizą gier. Do prowadzonych przeze mnie – już trafiło.

Keywords: ludology, game studies, game rules, game design.

Krzysztof Chmielewski

ORCID: 0000-0002-8927-1207

e-mail: k.shaman@ukw.edu.pl

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Katedra Badania Gier i Kultury Cyfrowej